

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ ЕКООРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Каленський Андрій Анатолійович,
д.пед.н., професор
провідний науковий співробітник
Інститут професійної освіти НАПН України
м. Київ, Україна

Вступ. Стан екологічної освіти, значною мірою, залежить від рівня сформованості відповідної компетентності викладача та його професійної готовності до педагогічної діяльності спрямованої на збереження здоров'я людини та навколишнього середовища. В такій діяльності викладач повинен знати та використовувати методологію розроблення екоорієнтованих педагогічних технологій та вміти застосовувати їх у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Мета роботи. На основі аналізу педагогічних ідей, теорій, сучасних освітніх парадигм виокремити методологічні підходи до розроблення екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті.

Матеріали та методи. При написанні статті нами було використано нормативно-правові акти і наукові праці з питань екологічної освіти. Методи, використані у роботі: аналіз, порівняння, систематизація, абстрагування.

Результати та обговорення. На основі вивчення прогресивних педагогічних ідей, теорій, сучасних освітніх парадигм виокремлено такі провідні методологічні підходи до розроблення екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті: системний, компетентнісний, технологічний, діяльнісний та особистісно орієнтований.

Педагогічні процеси і явища доцільно віднести до класу складних динамічних систем, оскільки для них характерним є: багатокомпонентний склад, наявність розгалуженої структури та численних зв'язків, вплив багатьох різноманітних факторів, імовірнісний характер перебігу процесів і явищ (аспект складності); мінливість у часі (динамічний аспект); наявність керівної та керованої підсистем, системоутворювальний характер зв'язків управління.

Системний підхід до розроблення екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників буде ефективнішим за умов: віднесення педагогічних технологій у професійній підготовці до класу складних динамічних системних утворень; розробки основної та оптимізованої моделі екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці з урахуванням основних положень цього підходу; апробації під час розроблення та застосування не одного, а декількох варіантів моделі екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці з метою вибору на

основі критеріїв оптимальності найкращої з них; застосування методів статистичного групування експериментальних даних, а також здійснення перевірки статистичної гіпотези дослідження; здійснення прогностичного аналізу можливостей подальшого вдосконалення екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці, що призведуть до змін у поведінці та формування екологічно відповідальних спільнот майбутніх фахівців.

Компетентнісний підхід у наукових дослідженнях щодо педагогічних технологій виступає, насамперед, як основа формулювання цільового її компоненту, а також окреслює напрями конструювання змістового та процесуального компонентів у ретельній розробці змісту і критеріїв сформованості компетентності, яка, безумовно, є метою реалізації педагогічної технології. Це надасть підстави для створення адекватного й дієвого діагностичного інструментарію, який, у свою чергу, буде застосовано в процесі моніторингу як складник діагностичного компонента педагогічної технології, у нашому випадку екоорієнтованої.

Наголосимо, що екологічно компетентний фахівець повинен розумітися не тільки в суті проблеми, а й уміти знайти її рішення на практиці, для чого необхідно володіти відповідними методами. Водночас рівень його компетентності визначається умінням обирати (найбільш доцільний для певної ситуації) метод розв'язання, тобто уміння гнучко реагувати на обставини. Як відомо, екологічні проблеми можуть виникати непередбачувано, мати різний рівень вияву і складність наслідків, отже, надзвичайно важливим є уміння особистості аргументовано обирати оптимальні рішення.

Таким чином, екологічна компетентність фахівців, що формується як складова професійної компетентності, має такі ознаки: мобільність; інноваційність знань; гнучкість використовуваних методів; критичність мислення. Як відомо, технологія – це робота за певним алгоритмом щодо втілення у реальність певної моделі. Звідси стає зрозумілим, що наука про технології розглядатиме способи технологізації людської діяльності, її алгоритмізацію. Технологічна ж діяльність відрізняється від нетехнологічної тим, що остання носить спонтанний, пошуковий характер, тоді як перша (технологічна) завжди передбачає оптимальну та вивірену схему діяльності.

Тобто, технологізація передбачає вирішувати наступні завдання: формування переліку оптимально необхідних операцій, що забезпечують розроблення екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці; забезпечення стандартизації розроблення екоорієнтованих педагогічних технологій за допомогою оптимізації щодо скорочення кількості операційних дій; знаходження оптимальних форм розроблення екоорієнтованих педагогічних технологій; скорочення часу виконання окремих завдань щодо розроблення педагогічних технологій; чітке визначення меж дій кожного виконавця, використання механізмів стимулювання та відповідальності, максимального скорочення кількості

спонтанних і помилкових дій; створення постійних інформаційних потоків, здійснення їхнього виведення на комп'ютер; по мірі освоєння поставлених у технології завдань здійснювати нарощування складності та розвитку можливостей суб'єкта освіти; зміна та визначення алгоритму педагогічних технологій, що створює стійкість освітнього процесу; підвищення рівня екологічної культури здобувачів освіти.

Отже, використання технологічного підходу до розроблення екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників сприяє підвищенню їхньої ефективності, усталеності результатів, точності, обґрунтуванню та діагностичному формулюванню цілей, а також проектуванню відповідно до критеріїв концептуальності, надійності та оптимальності.

Одним з досить поширених підходів є діяльнісний, актуальність якого визначається певними чинниками. По-перше, діяльність демонструє рівень активності особистості того, хто навчається, визначає її здатність реалізувати відносини з навколишнім світом.

По-друге, зміна парадигми сучасної освіти – гуманізація всіх сфер життєдіяльності людини – робить актуальною проблему розвитку екоорієнтованої особистості. Ефективний її розвиток можливий тільки шляхом оволодіння досвідом попередніх поколінь із збереження довкілля, екологічною культурою, власним позитивним досвідом із формування здорового екологічного мислення та свідомості. Це можливо тільки через активну екологічну діяльність.

По-третє, актуальність діялісного підходу визначається, виходячи із закону психології про єдність діяльності та розвитку особистості і, який носить загальний характер (Совгіра, 2009). Також реалізація розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій можлива у межах особистісно орієнтованого підходу до вирішення проблем екологічного розвитку особистості.

Цей підхід виступає в якості нової парадигми і провідного напрямку сучасної освіти, займає концептуальне положення в теорії і практиці професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Концептуальні засади даного підходу мають свої витoki з положень багатьох теорій минулого і сьогодення: гуманізму, втілені в педагогічному досвіді (Сухомлинський, 1977); концепції діалогу культур (Дістервег, 1956); положення особистісно гуманної концепції (Совгіра, 2009).

Таким чином, особистісно орієнтований підхід виступає як теоретико-методологічна тактика і стратегія розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників. Це базова ціннісна орієнтація педагогічної екоорієнтованої системи загалом і учасників освітнього процесу зокрема. Цей підхід виступає основоположним елементом педагогічної системи, конструювання якої передбачає проблемність, комплексність особистості впливу на довкілля при врахуванні

індивідуальних, вікових та особистісних характеристик суб'єктів, що базується на принципах гуманності, природовідповідності, самовизначення та індивідуальної творчої самореалізації.

Використання загальних ідей особистісно орієнтованого підходу до розроблення екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників здійснювалося через цілісну реалізацію наступних положень:

– особистісно орієнтований підхід виступає практико-орієнтованою тактикою, що дозволяє розробити спеціальне проектування даного процесу;

– визначає побудову діяльності суб'єктів розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій на основі врахування особливостей особистості щодо створення ситуацій відкритості та успіху у вигляді творчої реалізації вирішення екологічних проблем;

– результатом особистісно орієнтованого підходу процесу розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій є розвиток мотивації самореалізації особистості, прагнення до збагачення і поповнення власних екологічних знань, що забезпечує вибір свідомої морально-етичної поведінки у збереженні довкілля.

Висновки. Узагальнюючи вищезазначене, констатуємо, що теоретико-методологічне обґрунтування розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників є комплексною розробкою системного, компетентнісного, технологічного, діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів вирішення досліджуваної проблеми, для якої системний підхід виступає загальнонауковою основою, компетентнісний, технологічний, діяльнісний – теоретико-методологічною стратегією, а особистісно-орієнтований – практико-орієнтованою тактикою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бородієнко О. В., Пуховська Л. П., Леу С. О. та ін. (2017). Професійні навчальні заклади в країнах Європейського Союзу: практичний посібник. Київ: ІІТО НАПН України.

2. Бородієнко О. (2018). Забезпечення якості підготовки педагогів професійного навчання: аналіз зарубіжного досвіду. *Professional Pedagogics*. 6. С. 152-161.

3. Бородієнко О. В. (2014). Коучинг як особистісно-розвивальна технологія. Особливості застосування коучингового підходу в процесі прозвитку професійної компетентності керівників. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 10. С. 19-26.

4. Бородієнко О. В. (2015). Метод експертної оцінки в моделюванні системи розвитку професійної компетентності керівників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, (35), 35-38.

5. Бородієнко О. В. (2019). Ефективне управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти.
6. Дистервег А. (1956) Избранные педагогические сочинения. Москва.
7. Каленський А. А. (2017). Фахова передвища освіта: концептуальні засади стандартизації підготовки молодших спеціалістів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія, (277), 101-105.
8. Каленський А. (2018). Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка, 16, 27–33.
9. Каленський А. А. (2005). Методика застосування інформаційних технологій навчання (управління і тактичні дисципліни): навч.-методичний. посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський нац. ун-т».
10. Каленський А. А. (2022). Концептуальні засади екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: педагогічні науки, 48, 87–94.
11. Лузан П. Г., Каленський А. А. (2014). Методи і форми організації навчання фахівців аграрної галузі : навчальний посібник. Київ : Логос.
12. Пуховська Л. П., Радкевич В. О., Бородієнко О. В., Радкевич О. П., Базелюк Н. В., Корчинська, Н. М., & Леу, С. О. (2018). Системи оцінювання якості професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: монографія. Житомир: «Полісся»
13. Радкевич В. О., Бородієнко О. В. (2015). Коучинг як інноваційна педагогічна технологія. Професійно-технічна освіта. 2(67), С. 17-19.
14. Совгіра С. В. (2009). Теоретико-методичні основи формування екологічного світогляду майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах. (Дис. д-ра пед. наук). Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ.
15. Сухомлинський, В. О. (1977). Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 1-5. Київ : Рад. школа.
16. Mozolev O., Khmara M., Yashchuk I., Kravchuk L., Matviichuk V., Kalenskyi A., ... & Halus, O. (2020). The Influence of Value-oriented Teaching upon Vital Competences Formation of 7-9 Years Old Pupils during Physical Education Lessons. Universal Journal of Educational Research, 8 (6), 2352-2358.